

Q. D. B. V.
ELEMENTA IVRIS
SECUNDVM ORDINEM
INSTITVTIONVM.

PROOEMIUM.

§. I.

Reges ab innitio tenuerunt romanam ciuitatem, & variis legibus exornauerunt. Extremam Turis antiqui moles, regio iugo ciues liberi sibi ipsimet condidere leges. Alias praeterea a graecis ciuitatibus petiuere, quae nomine *LL. XII. tabularum* celebrantur. Mores denique haud pauci inualuerunt, & pro legibus custoditi sunt. Occupata a Caesaribus republica hi *constitutionibus* suis, quid fieri vellent, significabant. Sic autem ius Romanum in tantam molem paulatim excreuerat, vt iam Liuius, (cuius tamen tempore deerant adhuc constitutiones principum) *lib. 3. cap. 34. illud immensum aliarum super alias aceruarum legum cumulum*; Eunapius vero *in vita Aedes p. 92. ἀχθὸς καμῆλων πολλῶν multorum camelorum onus* adpellat: e non dubitent, & omnino e republica videbatur, tam

A

diffu-

diffusam, ac per tot volumina dispersam iuris prudentiam in vnum veluti corpus compingi. *Const. tanta pr. de conf. Digest.*

Eius collectio ante Iustinianum frustra tentata. §. 2. Quamuis vero nec Cn. Pompeio, quem Isidorus *lib. 5. Orig. cap. 1.* nec Iulio Caesari, quem Suetonius *Iul. cap. 44.* de huiusmodi collectione cogitasse ferunt, is labor successerit: felicior tamen ea in re saeculo VI. fuit FLAVIUS IVSTINIANVS Imperator *).

*) Idem consilium fuisse Ciceroni, tradunt nonnulli recentiores, & testem aduocant Gellium *Lib. 1. noct. att. C. 22.* Sed sane defugit hic auctor testimonium. Non enim de collectione legum romanarum, sed de libello elementari adornando cogitasse Tullium narrat.

Iustiniani mores et ingenium. §. 3. Hic obscuro loco natus, adoptatusque, vt aiunt, ab auunculo Iustino Illyrico, Imperatore *) IVSTINIANI nomen, ipsumque per Orientem imperium accepit, anno saeculi sexti vicesimo septimo, eique per quadraginta fere annos praefuit, princeps, non quidem a vitis immunis, quae iusto acrius Procopius *in Anecdosis* infectatur; nec tamen illiteratus, multoque minus ἀναλφάβητος; (vt quidam ex deprauato loco Suidae, Iustinianum et Iustinum confundentis, perperam colligunt) nec ab omni prudentia legislatoria, qualem illa saecula ferebant, destitutus.

*) Sed adoptionem istam Iustiniani nullo prisci scriptoris testimonio confirmari posse, bene obseruat G. D. Arnaud *Lib. 1. var. coniectur. c. 11.*

§ 4. Res,
Nam et bello
antiqua quaedam
lib. 2. cap. 19.
re, Vandalorum
Procop. Vandal
rige, Totius de
hae parte rece
Iustin fecit. Pro
Quos bellicos
iple Imperator
1. pr. § L. 2.

*) Ex quo
Iustinianum
Africanum, eo
Gobor enim
non perdonum
tam a deo
dicit. Sed Gra
cium frustra
citet eas gen
mano indign
corum regem

§ 5. Nec
bus praesentem
pino, opera
victorum eius
tiones selectas
tempora, ante
HERMOGENIA
lectas, in noui

§. 4. Res, dum imperavit, praeclaras gessit. Res bel-
 Nam et bello cum Persis vario Marte gesto, ^{io gesto}
 amissa quaedam recuperavit, Procop. *in Pers.*
lib. 2. cap. 19. Agath. *libr. 4. extr.* & Gelime-
 re, Vandalorum rege, capto, Africam recepit.
 Procop. *Vandal. lib. 2. cap. 3.* & victis Vi-
 tige, Totila & Teio, Siciliae & magna Ita-
 liae parte recepta, finem Gothorum regno in
 Italia fecit. Procop. *Goth. lib. 4. cap. 32.**).
 Quos bellicos sudores & triumphos ex parte
 ipse Imperator memorat §. 1. *prooem. Inst. L.*
1. pr. & L. 2. pr. C. de Offic. praef. praet. Afr.

*) Ex quo facile patet, cur in prooemio
Institutionum Gothici, Vandalici, Alanici,
Africani, cognomina nomini suo adscripserit.
 Gothos enim, *Vandalos* ipsisque subiectos *Ala-*
nos perdommuerat, *Africam* receperat, *Anti-*
cum a devictis *Antis*, Slauorum gente, se
 dixit. Sed *Germanicum, Alamannicum, Fran-*
cicum frustra se adpellavit, quum non devic-
 cisset eas gentes. Quare & eo nomine Iusti-
 niano indignatum esse Theodebertum, Fran-
 corum regem, auctor est Agath. *libr. 1. p. 15.*

§. 5. Nec minus in toga profuturus, legi-
 bus paullatim rempublicam armavit, siquidem
 primo, opera vsus Triboniani, aliorumque
 virorum eius aevi iurisperorum, constitu-
 tiones selectas principum ab Hadriano ad sua
 tempora, antea in Codices GREGORIANVM,
 HERMOGENIANVM et THEODOSIANVM col-
 lectas, in novum *) codicem compilari iussit, ^{neus.}

Corpus
 Iuris ab
 eo com-
 pilatum
 & qui-
 dem
 primo
 Codex
 Iustinia-

quem, ut fere alia omnia, a suo nomine IVSTINIANEVUM vocavit, ediditque VII. Id. Apr. Anno **DXXXIX**, *Constit. summa reip. §. 3. 4. 5. de Iustin. Cod. confirm.*

*) Ita enim proprie adpellatae sunt constitutionum principalium collectiones. Hinc *οἱ τῶν νομοθετῶν κἀδικες* apud Isidor. Pelus. *Epist. IV. 91.* Euagt. *Hist. eccles. I. 12.*

Deinde **Pandectae.** §. 6. Deinde sequente anno ad immensa veteris prudentiae volumina *), quorum duomillia erant, e trecies centenis millibus versuum composita, *L. 2. §. 1. C. de vet. iur. inucl.* curam suam extendit ex iisque per XVII. viros conficiendas curavit PANDECTAS seu DIGESTA, publicata demum XVII. Kal. Ian. anni **DXXXXIII.** *L. 2. C. de vet. iur. enucl. Pauli. Diac. libr. I. cap. 25.*

*) Nec tamen pandectae collectae sunt ex Iureconsultorum antiquiorum scriptis, sed ex eorum potissimum, qui ab Hadriani temporibus floruerunt, ut Saluii Iuliani, Papiniani, Vlpiani, Pauli, Marcelli, aliorumque. Causa in promptu est. Ab Hadriani enim temporibus per Edictum perpetuum & principum constitutiones ita immutata fuerat iurisprudencia vniuersa, ut nihil vtilitatis redundaturum fuisset ad rempublicam, si ex P. Mucio Scaeuola, Manilio Bruto, aliisque, qui liberam viderant rempublicam, excerpta dari iussisset Iustinianus. Vid. Dodwell. *Praelect. Cambden. 8. p. 319.*

§. 7. Antep...
no LXXX. L...
bos in sequentibus
NES, quibus va...
ireconsultorum
L. pen. C. de n...
tissimum Tribuni
fuit. Hae de
lectionis migrat...
locutus commu...
lus & Ia. Strau...
*) Sectae a Iu...
ne & Capiti...
tae L. 2. §...
tone de iur...
& C. Call...
bonis sequ...
Proclama...
L. 2. §. 47...
ra notamus...
§. 8. Hinc p...
rum ireconsult...
Cui Institution...
Theophilii *) c...
essent totius leg...
§. 3. 4. 6. Inst...
*) Qui Theop...
cus Graeco...
Vil. praefat...
praemia Ot...
& Mvius...
Theophilid.

§. 7. Antequam pandectae conficerentur, ah-
no lxxxx. Lampadio & Oreste Coss. & duo-
bus insequentibus, Iustinianus edidit L. DECISIO-
NES, quibus varios iuris articulos, ob diuersas
iureconsultorum sectas *) perquam ambiguos,
L. pen. C. de necess. serv. her. inst. opera po-
tissimum Triboniani §. 3. Instit. de libertin. de-
finuit. Hae deinde in Codicem repetitae prae-
lectionis migrarunt, vnde eas collegerunt &
luculentis commentariis illustrarunt Em. Meril-
lius & Io. Stauchius.

*) Sectae a Iureconsultis celeberrimis, Labeo-
ne & Capitone, duobus pacis decoribus, na-
tae L. 2. §. 7. ff. de orig. iuris. A Capi-
tone descendunt Sabinus. vnde Sabiniani,
& C. Cassius Longinus, vnde Cassiani. La-
beonis sequaces sunt Nerva, Proculus, vnde
Proculiani. & Pegasus, vnde Pegasusiani d.
L. 2. §. 47. ff. de or. iur. De his sectis plu-
ra notabimus ad Pandectas.

§. 8. Hinc porro INSTITUTIONES ex vete-
rum iureconsultorum eschiridiis, et maxime ex
Caii Institutionibus, Triboniani, Dorothei &
Theophili *) opera conscribendas curavit, vt
essent totius legitimae scientiae prima elementa
§. 3. 4. 6. Inst. prooem.

*) Qui Theophilus non diuersus est ab eo,
cuius Graeca Institutionum exstat paraphrasis.
Vid. praefat. nostr. Vinnii Comment. in Instit.
praemissa Otto in commentar. ad proem. Inst.
& Mylius in praeparatione vindictiarum
Theophilii.

Earum
publica-
tio, &
confir-
matio.

§. 9. Qui libellus, vtut post Pandectas com-
positus, ante eas tamen publicatus est XI. Kal.
Dec. anni DXXXIII. Iustiniano A. tertiam con-
sule §. 7. *proem.* Ast plenissimum illud con-
stitutionum Iustinianearum robur, de quo §. 6.
proemii, vna cum pandectis deram obtinuit
ex III. Kal. Ian. anni DXXXIII. L. 2. §. 23.
C. de vet. iur. enucl.

Codex
repeti-
tae prae-
lectionis.

§. 10. Quum paulo post editas pandectas et
Institutiones deprehenderet imperator, non pau-
cas superesse codicis Iustiniani & Pandectarum
dissensiones: e re visum est, Codicem illum re-
texi, nouumque adornari, qui ideo vocatur
CODEX REPETITAE PRAELECTIONIS, abo-
lito Iustiniano *), editus publicatusque XVI.
Kal. Dec. anno DXXXIV. Iustiniano A. quar-
tum et Paullino cons. *Const. cordi nobis* §. 3.
4. 5. 6. de emend. C. Iustin.

*) Hinc saepe in Institutionibus laudantur con-
stitutiones, quas frustra quaesieris in Codice.
Exempla vide sis §. 27. *Inst. de legat.* §. 7.
Inst. de leg. agn. succ. pr. *Inst. de bon. poss.*
§. 24. & 33. *Inst. de act.*

Novel-
lae

§. 11. Sequitae sunt postremo hanc compi-
lationem variae constitutiones *vepai* seu NO-
VELLAE, Graece maximam partem conscriptae
Agath. lib. 5. p. 145. Io. Malala p. 165. Quas
licet se collecturum promittat Iustinianus de
Const. cordi nobis §. 4. de emend. Cod. Iustin.
&

& fidem quoque liberauerit *), collectio tamen, quam hodie habemus, non videtur illa Iustiniani, sed recentior.

*) vid. Aemil. Ludov. Hombergk. in *Schediasm. de collect. nouellar. a Iustiniano facta.*

§. 12. Textum graecum restituerunt *Haloander, Scrimgerus, & Agylaeus.* Versiones latinae sunt *vulgata κατά πρόδα* sed parum pure facta, *Haloandrina & Hombergkiana.* Nec silentio praetereunda est epitome latina *Iuliani*, circa ann. Chr. 570. adornata.

§. 13. Ex Nouellis istis, & constitutionibus quibusdam Fridericorum, Impp. Germ. ab *Irnerio*, uti videtur, aliisque quibusdam iurisperitiae restauratoribus, decerptae sunt *AVTHENTICAE*, id est *summaria nouellarum constitutionum*, legibus codicis subiancta. *Bynkersh. de auct. Authent. cap. 3. pag. 14. seqq.*

§. 14. Praeterea recentiori tempore corpori iuris Iustiniani adiectae sunt variae adpendedices, nimirum 1) *Edicta Iustiniani XIII.* 2) *constitutiones Eiusdem nec non Iustini minoris & Theodorici II.* 3) *Nouellae Imp. Leonis;* 4) *constitutiones Zenonis aliorumque Imperatorum orientalium;* denique 5) *ab Hugolino a Presbyteris, iureconsulto Bononiensi, uti Guip. Pancirol. de clar. leg. interpr. lib. 2. cap. 16. p. 130. & Schilter in praefat. ad Mincucc. §. 4. ex*

Odofredo ostendunt, additi sunt libri FEVDORVM, medio circiter saeculo XII. ab auctore incerto compilati. Conferenda hic omnino THOMASII *selecta feudalia*. Add. *Histor. nostram iur. libr. 1. §. 421.* & Georg. Ludov. Boemerum in *obseru. iur. feud. pag. 1. seqq.*

Qui libri auctoritate legis polleant?

§. 15. Quum ergo sensim in hanc molem excreuerit ius romanum, (§. 5. *seqq.*) duplex exurgit quaestio; *prima*: quinam ex antea memoratis libris hodie auctoritate polleant legali; *altera*: quatenam lex Iustiniana in casu dissensus sit sequenda? Quod ad *primam* attinet, obserues velim: *Iustinianicum* ius in Germania esse *receptum*, *Ord. cam. de ann. 1495. §. 3. Ord. iud. imp. aul. tit. 1. §. 15.* non tamen alias partes, quam illas, quas glossa agnouit, in foro agnosci. Hinc patet I. quod codices Gregoriani, Hermogeniani & Theodosiani, quae exstant fragmenta, cum partes iuris Iustiniani non sint, quin ab ipso Iustiniano isti codices aboliti fuerint, quamvis ad interpretationem vtilissima, tamen nullius in foro auctoritatis habeantur, nec sine falsi crimine ad decisionem causarum citentur. *L. 2. §. 19. C. de vet. iur. enucl. II.* Quia privatus non condit leges, consequens est, vt authenticae e Nouellis excerptae, quippe a priuatis confectae, (§. 13.) non polleant auctoritate legum, nisi quatenus cum Nouellis, ex quibus decerptae sunt, conueniunt *). III. Cum nec Nouellae Leonis ad ius *Iustinianicum* pertineant, quamvis cum illo edi soleant: auctoritate

ritate legis carent. Et quia IV. recentiori demum aevo corpori iuris Iustiniani adiecta sunt, glossisque carent Edicta Iustiniani XIII. & reliquae constitutiones a *Iacobo Cuiacio*, *Contio* aliisque viris doctis restitutae: (§. 14) eae pro legibus haud valent. Legali contra auctoritate gaudent: I. Institutiones, (§. 8.) II. Pandectae, (§. 6.) III. Codex, (§. 10.) IV. Nouellae Iustiniani, (§. 11.) & quidem absque dubio eae, quae *glossatae* sunt; (§. 11. & 15.) de non glossatis enim dubitatur. V. Authenticae ab Imp. Friderico I. & II. profectae. (§. 13.) VI. Libri feudorum, *quidem duo proximi; de ceteris enim dubitatur.*

*) Saepe autem non conueniunt. Exempli vide in *Auth. Bona damnatorum C. de bon. proscript. Auth. ex causa C. de lib. praeterit. & exher. Auth. Hoc ita C. de duob. reis stip. & promitt. Auth. Sed hodie C. de offic. diuers. iudic.* quas si contenderis cum auctoritatibus suis, discrimen statim in oculos incurret.

§. 16. Quod vero attinet ad alteram quaestionem: (§. 15.) cum lex posterior deroget priori, *L. ult. ff. de constitut. Princ.* sequitur I. vt Nouellae derogent libris omnibus, quia postremo prodierunt. (§. 11.) II. Vt codex deroget Institutionibus & Pandectis, quippe vtrisque posterior. (§. 10.) III. Si Institutiones & Pandectae pugnant, obseruandae sunt regulae: I. *Institutiones cedunt Pandectis, tamquam auctoritatibus suis, quatenus ex his descriptae sunt.* Hinc *c. c. lex 7. §. 7. ff. de acquir. rer. dom.* merito

Qui libri corporis iuris sibi inuicem derogent?

*male nau
iustitiam san
der. epe
minime affert
potest*

praefertur §. 25. *Inst. de rer. divis. II.*) *Pandectae cedunt Institutionibus, quoties his novationem ex instituto fieri, adparet.* Hinc e. c. §. 7. *Inst. ex quib. causis manum. merito praefertur legi 9. Et L. 11. ff. de manum. vind.* vid. Huber. *Praelect. ad Inst. proem. ff. 10.*

Quanta fit hodie iuris rom. auctoritas? §. 17. Est autem ius Romanum in complexu quidem receptum, ut is, qui legem iuris Iustiniani laudet, fundatam, seu pragmatici loquuntur, habeat intentionem; non tamen aliter nisi in subsidium, h. e. ita, ut mores patrii, statuta civitatum, constitutiones provinciales, nec non uniuersales Germaniae leges praeferrantur.

LIBER I. TIT. I.

DE

IVSTITIA ET IVRE.

§. 18.

Ius vocatum Iurisprudentiae operam daturum ante omnia nosse oportet, quid sit ius & iustitia, quae denique tria summa iuris praecepta habeantur, IVS, vocabulum maxime *πολύσημον* L. II. Et 12. D. h. I. aut *legem*, aut *facultatem moralem*, aut *iurisprudentiam*, aut *complexum legum eiusdem generis* denotat.

ολὸς
π. 14
objectiv
subjectiv

§. 19.